

Hemnes Museum

- avd. i Stiftelsen Helgeland Museum

Årsrapport 2016

Innledning

Museumsanleggene er spredt i hele kommunen. Hovedanlegget er Hemnes bygdetun på Bjerka, med i alt 9 bygninger. Her ligger skolestua fra Sund nedpakket. En nytilflyttet kornmølle (med båtbyggeri og kamkakovn) er satt opp og har fått sitt første malingsstrøk. De 2 sistnevnte bygg inngår ikke i forvaltningsavtalen fra 2004, som ble inngått mellom Hemnes kommune og Helgeland Museum.

På Hemnesberget er det 5 bygninger (Ranheimbrygga, Kirkebua, Kristiankiosken, Per smedstua og Nordlands Avis redaksjon & trykkeri). Nordlands Avis (oppført 1948) ligger i kjelleren i et privat hus. Her foreligger ingen skriftlig avtale med museet. Det har likevel vært vanlig at museet guider her. På Hemnesberget er Kirkebua, Per smedstua med uthus og Kristiankiosken med i dagens avtale, samt Ranheimbrygga når dette bygget ferdigstilles opp til vedlikeholdsnivå. I Leirskardalen er det et eldre bygg (kanskje fra 1620-60), Eldhuset på Jamtjord har kamkakovn og båtbyggeri. Denne bygningen er med i avtalen, men mangler sprinklingsanlegg og vanntilførsel. Bygningen har heller ikke elektrisitet, eller toalettforhold.

I Bleikvasslia på gnr. 124, bnr 8 er det inngått en avtale om forvaltning av gjenstandene som tilhører det gamle eldhuset (fra 1800-1850 tallet) på gården, og i det private museumsbygget.

Åpningstidene i 2016

Bygdetunet har holdt åpent i sommersesongen 5 dager i uka, fra 1. juni og ut august mnd., bortsett fra de 2 ukene det var baking av kamkaker i Eldhuset på Jamtjordet. I tillegg har museet holdt opent store deler av september/oktober på Ranheimbrygga. Utenom sommersesongen og ferietid, har museets bygninger og anlegg vært åpne etter forespørsel.

Andre forhold

Det er vanskelig å holde åpent utover sommersesong i de gamle bygningene når det er mye vind, og temperaturen kryper under null. På bygdetunet er det mulig å varme opp gjestelokalet, kjøkkenet, verkstedet og magasinet i fjøsen.

Om vinteren er det uforsvalig mye radon i lufta (kan ikke lufte pga kaldt ute), slik at alt dette arealet likevel ikke kan brukes. Kjøkkenet i våningshuset på bygdetunet kan tas mer i bruk når vinduene blir restaurert og tettet.

På Ranheimbrygga finnes hverken vann eller toalett. Det er litt varme i verkstedet til Snorre Ranheim, hvor det går å oppholde seg en liten stund vinterstid. For å gå på toalett eller hente vann må man bruke lokalet i Nordlands Avis redaksjon. Det finnes ikke noen skriftlig avtale om bruk av vann og strøm herfra.

Formidlingen - publikumstiltak, faglig formidling, arrangement, o.l.

Pedagogisk virksomhet

Det er ønske fra museets side om å utvikle mer og tettere samarbeid med skolene, med ulike pedagogiske opplegg. Dette vil det bli satset mer på i året som kommer. I første omgang kommer museet til å bistå Hemnes sentralskole og Finneidfjord skole, ang. læring om kulturminner i nærområdene.

Formidling av bilder fra Hemnes fotosamling

Det er mange folk som skriver bøker i Hemnes og som ønsker seg bilder til ulike formål.

Formidling av kamkake tradisjon

Ungdommer har jobbet for Hemnes Museum som guider og vertskap på Hemnes bygdetun. Museet har også hatt kamkakebakere og guider i det 300-400 år gamle eldhuset på Jamtjorda, i Leirskardalen. Kamkakebakingen varte i 2 uker.

Eldhuset kan være den eldste bygningen på Helgeland, og er for dyrebar til at vi kan la den å ødelegges av slitasjeskader. Det vil derfor ved neste Klemetsspel, bli satset på kurs i kamkakebaking, for å kunne redusere trykket noe. Videre må færre besøkende slippe opp i 2. etasje samtidig, da gulvet her er svært tynnt.

Foredraget av Alf Ragnar Nielszen

I samarbeid med Hemnes historielag og museet ble det arrangert et bokmøte med forfatteren av boka Landnåm mot Nord. Det kom ca. 150 deltagere.

Faglig formidling utenfor egen avdeling

Avdelingsleder i Hemnes Museum holdt et lite foredrag om funn av løse kulturminner, på samme møtet hvor forfatteren Alf Ragnar Nielszen holdt sitt foredrag.

Uformelt bruk av anlegg utenom åpningstider

Turister finner veien til bygdetunet om utenfor åpningstiden og spiser medbrakt mat dersom det er fint vær. Noen turister camper med bobil på bygdetunet.

Bruk av museumsanlegg i regi av andre

Kirken bruker uteanlegget både på Hemnesberget ved Per smedstua og Kirkebu, og Hemnes bygdetun til rollespill. Det var i år 14 + 13 elever (2. klassinger) og 3 voksne på hvert sted.

Kommentar til besøksstatistikk og fordeling av besøksgrupper

Jeg har prioritert å ruste opp (rydde, kjøre skrot, male og bli kjent) anleggene dette året, og det må gjøres mye mer av i året som kommer. Aktivitetshelgen i juli var første gang arrangert i 2016, og har potensiale til å bli mye større.

Kort om arrangement/festivaler/besøk av grupper

6. februar, tradisjonell 6. februar feiring på Finneidfjord Samfunnshus (43 personer)

17. mai, tradisjonell 17 mai feiring på Hemnes bygdetun på Bjerka. (42 personer)

7. juni besøk av familien til Skipper Eli (11 personer)

6. juni besøk av ansatte ved Bjerka Barnehage. (ca 20)

9. juni skoleklasse på besøk i Per smedstua. (8 barn + 2 voksne)

18. juni besøk av 50-års konfirmanter (ca. 20).

21-23. juli aktivitetshelg med fokus på Vikingetiden (ca 150)

Jul på Berget

Alle de små museumsbygningene ble godt besøkt denne førjulshelga. De bygningene som var åpnet for publikum var: Per smedstua, Kirkebu og Kristiankiosken.

Slitasjen på Per smedstua blir stor pga. all fuktighet som dras inn i bygningen med mange tusen besøkende. Skal dette fortsette må bygningen oppvarmes hele vinteren. Sånn det har vært til nå har varmen kun blitt satt på under bruk, fordi det er ikke lagt inn «vanlig» støy i lokalet.

Det ble ikke avholdt det tradisjonelle julemarked på Bygdetunet i 2016 mest på grunn av de høye radonverdiene (over 231 Bq), men også fordi man regnet med at alle heller ville dra på Jul på Berget-arrangement på Hemnesberget. Etter flere etterspørsler fra publikum vil det likevel satses på Julemarked og nisseverksted på bygdetunet i 2017, dersom tiltak iverksettes og radonverdiene kommer ned til et forsvarlig nivå.

Utstillinger - midlertidige og faste

Mónterutstilling på Prix i Korgen

Lagde en liten utstilling om historisk hagebruk.

Sommerutstillingen

Til 17. mai åpnet utstillingen «Hallvar Knutsens akrylmalerier» og fotoutstillingen «Hemnesberget før og nå», som skoleklassen 7B, fra Hemnes sentralskole har lagd.

Den marine utstillingen i Ranheimbrygga

Utstillingen står oppe fortsatt, men må pakkes helt ned i 2017 før restaureringsarbeidet settes i gang.

Distriktsveterinærens kontor og utstyr

En komplett miljøutstilling er oppsatt oppe i fjøsen; «Kontoret for amtsdyrlegen». Her finnes alle medisinflaskene, protokollene, instrumenter og kraftig utstyr for behandling av store dyr og mye mer. Norsk Veterinærinstitutt har uttalt at; dette er det flotteste og mest komplette historiske dyrlegekontoret i Norge. Denne utstillingen er utsatt for svigninger i luftfuktighet, da den står på låven uten oppvarming. Utstillingen må flyttes til ett oppvarmet rom og den må få noe tekst som forklarer.

Samisk utstilling om Else Laula Renberg og samekvinnens dagligliv

Det arbeides med en samisk utstilling i forbindelse med oppstarten av samisk politisk møte hvor Else Laula Renbergs var en sentral person. Dette møtet har 100 års jubileum 6. feb. i 2017.

Den gamle leketøysutstillinga, med leker fra Eidvor Høines i Per Smedstua

Leketøy utstillingen viser hjemmelagde leker til ei jente som ikke hadde noen andre barn å leke med, og står fast i Per smedstua. Utstillingens fremvisningsmåte trenger fornying.

Faste miljøutstillinger

Faste miljøutstillinger finnes i Per smedstua, våningshuset på bygdetunet, Emiliestua, Kirkebuva, Ranheimbrygga og i Nordlands Avis redaksjon & trykkeri.

Samlingsforvaltning og – utvikling

Stell og pleie samling, forebyggende konservering

Forebyggende konservering har i år vært i form av maling, rydding og vasking i hus.

Katalogiserings- og registreringsarbeid

I fjor høst var avdelingsleder i møte med representanter fra Nordland fylkeskommune. Hemnes museum ble da invitert til å være med på en regional Kulturminneregistrering i 2016, sammen med Hattfjelldal, Grane, Rana og Vefsn. Hemnes museum ønsker gjerne å delta i dette prosjektet, og ser at det vil kunne være nyttig inn imot Fjellpark-konseptet. Dette prosjektet kom ikke i gang i fjor, men initiativtakerne prøver på nytt igjen i 2017.

Formidlingsforberedende samlingsarbeid

Det har blitt lagd en Quiz med 10 gjenstander til Mental Helse i Hemnes, antall deltagere var rundt 20. Fikk også besøk av en familie på 11 personer, som etterlyste og fikk se gjenstander fra Skipper Eli.

Utfordringer i forhold til samlingsarbeidet

Først og fremst er de høye radonverdiene i magasinet et stort problem som gjør at det er umulig å være særlig lenge i magasinet uten å få vondt i halsen og stemmen blir hes.

I tillegg mangler det internettoppkobling på bygdetunet og på Ranheimbrygga hvor det er store samlinger. Samlingene i Bleikvasslia mangler strøm, til lys og varme og da blir arbeid med samlingene der svært vanskelig å få utført. Museet har ikke nøkler til samlingene i Bleikvasslia.

I tillegg er materialer på kommunehuset i Korgen spredt rundt på 5 plasser; 1) kompaktreolarkivet ved fagforeningene, 2) foto- og lydarkivet i bankvelvet (kun kultursjefen har nøkkel), 3) kjellerarkivet (tomt), 4) arkivskap i kjelleren, 5) historisk kommunearkiv.

Tilvekst

Det har vært tilvekst i privatarkivmateriale (1 hm), samt 2 fotografier og 1 tran øse. Jeg har også mottatt en hel utstilling fra Grete Langseth Velsvåg av Kaviarn og Margarifabrikken på Finneidfjord (fotografier).

Tilrettelegging for forskning og kunnskapsproduksjon

Både arbeid utført av lokale medarbeidere og arbeid utført av andre med relevans for avdelingen

Det skrives en bok om båtbyggertradisjonene i Hemnes av Harald Brygfjell. Det lages et register over båter bygd i Hemnes via facebookside: Båter bygd på Hemnesberget m/omland. Det er økt aktiviteter i kystlaget Ranfjord og det er dannet en forening som heter; Hemnes båtbyggerhistoriske forening som er svært aktive og som tilbyr tur på fjorden med sjarken Remi Ketil.

Kunnskapsarbeid

Forarbeid til prosjektet "Båtmuseet og båtbyggertradisjoner"

Avdelingsleder har arr. flere befaringer til i Ranheimbrygga med Ole Martin Lisle vann (fagsjef formidling) og Anna Ehrhard (fagsjef). Interimstyret i Museumslaget har vært å sett alle anlegg på Hemnesberget for å se på mulighetene videre. Områdemøte med avdelingsledere i Helgeland Museum har fått full omvisning i alle bygg på Hemnesberget, og da detok også Katrine Brekke (fagsjef samling).

Kompetanseheving

Har lest meg opp på Elsa Laula Renberg virke, i forbindelse med produksjon av utstillingen.

Forvaltning – administrativt

Søknader om eksterne tilskudd

Avdelingsleder i Hemnes museum har vært på tiggerrunde til alle aktuelle personer i kommunen mhp. aldersdatering av Eldhuset i Leirskardalen, men fikk ikke napp dessverre.

Avdelingens økonomiske situasjon

Etterslepet på vedlikeholdet på bygningsmassen er stort, og sånn sett er det for lite penger. Alle utstillinger er stort sett gamle og noe kjedelige. Husene er ikke brukbare på vinterstid, og det mangler fasiliteter som toalett og vann på alle anleggene.

Medarbeidere og samarbeidspartnere

Fikk tak ca 350 timers dugnadshjelp i 2016. Det har brukt mye tid og krefter på å få Museumslaget opp og gå, og det har lyktes. Mange nye medlemmer, 30 aktive og ca 100 passive medlemmer er vervet. Her håper jeg at mange nyttige prosjekter vil settes i gang!

HMS, rullering/ revidering av planer

Angående helse, miljø og sikkerhet så har det store fjøslokalet med plass til 70 - 150 mennesker, kjøkken, verksted og magasinrommet på bygdetunet altfor høye radonverdier! Her må det gjøres mulig å få til et luftskifte før man går ned i magasinrommet. De mest sårbare samlingsdelene som tekstiler og privatarkiv, må flyttes herfra dersom ikke radonverdiene blir lavere. I fjøsen er det påkrevet at det innstilleres flere toaletter, før det blir holdt større arrangement. Museumsplan for Helgeland Museum er under revidering.

Øvrige oppgaver har vært

Vedlikehold av uteanlegg, føring av besøksstatistikk, samlingsstatistikk, planlegging av museumsåret, månedsrapportering av kassaoppgjør, kjøredagbok og innkjøp.

Teknisk drift, vedlikehold av bygninger, magasinrom/ lager

Brudd på hovedvannledning på bygdetunet

Det måtte graves 3 meter ned i grunnen for å få tettet bruddet. Kommunen påtok seg gravearbeidet, og Hemnes museum betalte for nye rørdeler og ny hovedvannkrane.

Kontroll av elektrisk anlegg på fjøsen på Bygdetunet

Det viste seg å være mange mangler å feil i det elektriske anlegget. Hovedledningen i sikringsboksen stod i spenn, det var koblet ledninger sammen uten isolasjon rundt inni en vegg. Det var altfor få kurser til at bruken var funksjonell. Dette har blitt ordnet i 2016.

Ranheimbrygga

I 2016 har Ranheimbrygget endelig blitt ferdig malt utvendig. Har fått ryddet verkstedet til Snorre Ranheim såpass at det er mulig å være litt på brygga å jobbe, og at man kan bruke verkstedet som varmestue, når det ble for kaldt ellers rundt om i det uoppvarmede bygget.

Status Olderneset mølle

Som sagt i innledningen så inngår ikke denne bygningen i avtalen kommunen har med Helgeland Museum. Det er heller ikke innlagt vann eller strøm, dermed er bygningen ikke

tilkoblet brannvarslingsanlegget på bygdetunet. Dette er viktig å få på plass komme på plass pga. kamkakebakingen som skal foregå i første etasje. Huset ble ferdig malt utvendig i høst.

Det gjenstår nå å restaurere vinduer (kitte, male, og skifte knuste glass) og mure opp en kamkakeovn og tette veggen rundt den. I 2. etasje er det litt kaos, fordi da bygningen ble flyttet blåste takplater av og taket var isolert med leire, det kom kraftig regn og alt er nå dekket med leire. Dette er en nokså stor jobb som venter her. Alt verktøyet som ble brukt i båtbyggingen bør vedlikeholdes. Selve kornmølla må istandsettes, aggregat må kjøpes inntil det blir lagt strøm til bygningen. Det må også innredes noe i bakerrommet, med bord og bakstefjølere. Dersom bygningen blir en del av Hemnes Museum må det lages formidlingsopplegg tilpasset aktivitetene som er tiltenkt i denne bygningen.

Kontoret

Har måtte flyttet kontor 2 ganger i løpet av 2016 i Korgen, 3 ganger om man teller med flyttinga fra Mosjøen.

Økonomi og dugnad

Takker til alle som har bidratt med dugnadshjelp i 2016. Hele 350 dugnadstimer er notert! En spesiell takk til Saga, Ylva, Lucas og Peter som var med å hjalp til når det trengtes med å male, dra kvist, pakke ned markedsplassen osv. Det har også vært noen flere barn og unge som har bidratt sporadisk med hjelp, men jeg husker dessverre ikke navnet på alle sammen. Uansett takk for hjelpen!

Har fått ryddehjelp på Ranheimbrygga i fulle 3 dager. På slutten av året har museet også fått hjelp av en Jubileums- og utstillingsgruppa. Dette arbeidet tilsvarer over 100 timer og fortsetter inn i januar-februar.

Fornyning

Samarbeid med andre aktører

Har samarbeidet med næringsutvikler i Hemnes kommune, Marit Valla i forbindelse med Artic Race. Samarbeider med Nina Krogh i forbindelse med rusomsorgsarbeidet i kommunen. Har samarbeidet med Hemnes historielag ang. foredrag. Har fungert som sekretær for interimstyret i Museumslaget. Ønsker å inngå ett tettere samarbeid md Hemnes kommune ang. utorning av kulturminneplan.

Faglig utviklingsarbeid

Det er særlig viktig fremover nå å få til et faglig og godt konsept på Ranheimbrygga rundt båt-museet. Dette arbeidet må få prioritet nr. 1! Pedagogiske opplegg for skoleklasser og skriving av artikler er ønskelig, og vil prioriteres så snart som mulig.

Utviklingsplaner

Ønsker å ha dyr på bygdetunet for å se om det vil trekke barnefamilier. Starter trolig med høns, kanskje etter hvert et par villsau. Ellers så er det viktig å støtte opp om Museumslagets forslag til aktiviteter.

Utfordringer

Mange systemnøkler er ikke levert inn etter bruk. Hele nøkkelsituasjon må endres for at museet skal ha kontroll. Nytt systemnøkkelsystem bør innføres. For det første har de gamle låsene som henger ute hele året begynt å ruste, og for det andre er det i hvert fall 2-3 nøkkelsett som er på avveie.

Radonproblematikken er svært utfordrende. Er redd for at tekstilsamlingene og annet sårbart materiale vil bli ødelagt.